

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Ioannis Cochläei De Actis Et Scriptis Martini Lvtheri Saxonis

Cochlaeus, Johannes

Parisiis, 1565

Acta & Scripta Lutheri, Anno Domini M. D. XXIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29789

Acta & Scripta Lutheri, Anno Domini
M. D. XXIII.

Bierat iam diem Papa Adrianus Sextus: vir Germanus & vitæ priuatim integerrimæ, qui cum audiisset, ac certis testimonis comprobata accepisset, præclara & merita & miracula Beati Bennonis, Misnensis olim Episcopi: retulit eum solenniter singulari Sedis Apostolicæ autoritate, in numerum Diuorum. Cuius rei sollicitus maxime erat eiusdem Ecclesiæ, Misnensis Episcopus, Ioannes à Schleinitz, vir nobilis iuxta piusque & eruditus, ac itinerum laborumque tolerantissimus: Qui ope & consilio pij ac maxime Orthodoxi Principis, Saxonie Ducis Georgij, ossa & reliquias Beati Patris, Bennonis iam Canonizati, venerabiliter in maxima populi frequentia, ex terra & vetusto tumulo in altum subleuauit, ac annum eius memoriæ festum Autoritate Apostolica instituit. Ea igitur celebritas & fama pietatis antiquæ, maxime obsecratura videbatur barbaricas Lutheri nouitates. Vnde factum est, vt ira inuidiæque accessus, cõuitiõsissimum simul & impiissimũ ædiderit mox libellũ Lutherus, cui Teuthonice hũc dedit Titulũ. Aduersus nouũ Idolum, & antiquũ Diabolum, qui Misnæ exaltandus est: Festinans nimirum, vt suo libello populos ab ea deuotione auerteret. Sed frustra piã ac inelyrũ cœli ncolam oppugnauit impius & infamis Terri-

Canonizatis
S. Bennonis.

Celebris popu gena. Tanta enim populi frequentia & fu
li cōcurfus in tunc, & quotannis eo die, quo S. Bennonis
die S. Benno- liquia solenni Apotheosi sublimitatæ sunt, et
nis. solet, vt Deus ipse videatur pia populi simplici
 tate ac deuotione, irridere ipso facto stultos &
 impios versuti & verbosi Apostatæ conatus.
 Nam Misna vix Decē Miliaribus distat à Vau-
 renberga: vrbs utrâque ad ripam Albis posita,
 nobilissimis Principibus claritatem accepit
 hæc à Marchionibus Misnæ, quorum maximus
 numerus ibi sepultus requiescit: Illa à Ducibus
 Saxonie, vt Electori Saxonico propria sit. Et
 eo itaque opere Dei Lutherus, si non esset im-
 pia rebellione prorsus obcæcatus, merito con-
 siderare deberet, se frustra calcitrare contra
 stimulum, cum tot habeat in propinquo etiam
 ex rustica plebe aduersarios perpetuo. At
 vir temerarius, inani fiducia plenus, vane spe-
 rabat, se pestilenti conuitorum libello auer-
 sum ab ea celebritate populum. Mille igitur
 mendacis detractionibusque suggillabat, non
 solum vitam miraculaque Bennonis: verum et-
 tiam pium factum Papæ Adriani, ac probatissi-
 morum retro sanctorum pietatem, Gregorij Se-
 ptimi, & Thomæ Aquinatis: non timens,
 historiae veritatem vbique pervertere. Etenim
 Sanctum Bennonem calumniabatur, quod
 adulatus fuerit contra Cæsarem Henricum
 Quartum, Gregorio Papæ septimo, eique
 adhæserit inique contra ius & fas, & in omni
 scelere adiuuerit illum. Quid ergo (inquit) ex-
 altant

Blasphemia
Lut. in scri-
ptis Dei.

altant nunc Misnenses? Multiplicem latro-
nem & sanguinarium, causam omnis cala-
mitatis in Germania, hostem Euangelii, ac
socium Antichristi, cui adhæsit, eiusque ini-
quitate particeps factus est. In Gregorium
vero Papam septimum, cui multa est laus in
vera historia, hanc ferebat ex folio Vuitten-
bergenfi sententiam, Quod contra Impera-
torem Henricum Quartum egerit, velat prodi-
tor & nequam: quod filium contra Patrem con-
cirauerit: quod in excommunicatione illum mo-
ri dimiserit, idque totum fecerit propter tem-
porales opes pompasque & potentias. At satis
constat ex historiis, illum Gregorium ab Impe-
ratore inique vexatum, obsessum atque eiec-
tum fuisse, & in exilio diem obiisse, longe ante obitum
Henrici Quarti: atque etiam ante dissidiū, quod
inter patrem & filium post in Imperio exortum
fuit. Cæterum cum Adriani sexti vita sic esset
apud Germanos laudibus celebrata, ut citra eo-
rum offensam vituperari non posset: aliis cauillis
eius auctoritatem & famam labefactare cona-
tus est. At igitur in eodem libello. Primum
ut à summo exordiamur, pulchre contigit, ut
Sathan iste Misnensis exaltaretur per Papam A-
drianum. Quanquam enim audio de illo Adria-
no, quod fuerit splendida ac laudatæ vitæ, fuit
tamen (ut huiusmodi hypocritæ solent) pessimus
hostis Dei & eius verbi. Propter ipsum duo
admisit homicidia Bruxellis duosque martyres

*Calumnie in
Adriano PP.
V. & in S.
Thomam.*

L

Christo parauit, ac eos ignoras nolen squire
 sanctos exaltauit. Et post pauca. Agitur hic
 modum Papaliter, Quemadmodum & Ca
 stantia in concilio actum fuit, vbi Ioannes H
 & Hieronymus Pragensis, damnati & ex
 sunt, vere sancti filii & martyres Dei. Contra
 ro Thomas Aquinas, fons & sentina omni
 resecos, errorisque & extinctionis Euangeli
 cut indicant libri eius) exaltatus fuit: Ita &
 nc facere oportet Magistrum Adrianum. Ver
 sanctos, Ioannem & Henricum, exussit Bru
 lis: nunc contra exaltat Bennonem, imo ipse
 met Diabolum. Singulare Ro. Pontificum
 cium est, oportet eos ita agere, veros sanctos
 terficere, falsos sanctos exaltare: verbum Dei
 nare, suam propriam doctrinam confirmare,
 deinde dicere, Totum fieri in honorem Dei
 sanctorum eius &c. Cæterum ad huiusmodi
 calumnias grauitate ac erudite respondit Teu
 honice Hieronymus Emser, qui & vitã B. Ben
 nonis longe prius elegantissime descripserat
 bro Larino, antequam Lutheri nomen fuisset
 bi cognitum. Et Adrianum Papam à Lutheri ca
 lumniis vindicare poterant verba omniũ Prin
 cipum, & Statuum Imperii, quæ Nurenbergæ
 Comitibus responderant Nuncio Apostolico. Ne
 pe, quod nouerint illum ex nobilissima Germa
 nica natione originem traxisse & natum esse, ei
 usque eximias ac præstâtes animi & corporis do
 res virtutesque, toto fere orbe, etiam dum in mi
 noribus fuisset, celebratas, iã pridem perspicuas
 habeat

*Dilutio Ca-
 lumniarum.*

habeant &c. Mortuo autem Adriano Papa, ^{Card. Cam-}
 post longam in conclavi consultationem, ele- ^{pegius Legat-}
 ctus est Iulianus de Medicis, Agnatus Leonis ^{tus Clementis}
 X. Florentinus, Cui inditum est nomen CLE- ^{VII^o}
 MENTI Septimo. Qui cum audisset, Impe-
 rialia Comitia rursus celebrari Nurenbergæ,
 transmisit eo insignem inter Cardinales, inte-
 gritate sapientiaque & eruditione virum, Reue-
 rendissimum Dominum Laurentium de Cam-
 pegiis Bononiensem: Qui post obitum vxoris
 suæ, ex Academia Bononiensi, vbi Patri suo Cla-
 riss. Iurisconsulto, in publica Iuris professione
 successerat, Romã euocatus, mox Auditor Ro-
 mæ factus fuit, & breui sic iter ceteros Romæ Au-
 ditores sciëntia & probitate emicuit, vt dignus vi-
 deretur, qui in arduissimis Papæ negociis mitte-
 retur in Germaniam ad MAXIMILIANVM
 Imperatorem. Apud quem ita se gessit, vt eius
 fauore fieret primum Episcopus Eltrensis, de-
 inde & Ro. Ecclesiæ Cardinalis. Is igitur nõ so-
 lum Papæ, viro alioqui prudentissimo, verũ eti-
 am toti Cardinalium cœtui, quorum iudicio ni-
 hil exactius habet orbis: aptissimus vno omni-
 um voto visus est, vt mitteretur Legatus de La-
 tere, non solum ad Germaniam, verum eti-
 am ad Vngariam & Bohemiam, Nam vltra e-
 ruditionem multamque, & longam rerum ex-
 perientiã, habebat etiam familiarem cum plæ-
 risque Germaniæ Principibus notitiam, & a-
 micitiã. Ille ergo Roma egressus Calendis
 Februarii, per Italiae vrbes iter faciens, ac-

L ij

*Aduentus
Legati ad
Comitia Nu-
renberga.*

honorificentissime vbiq̄ue exceptus, Bononia in patria sua (vbi & Episcopus erat) diebus aliquot substitit in domo paterna, & Missam solenniter in Cathedrali Ecclesia celebrauit, praesente maxima populi multitudine. Vbi vero Germania fines attingisset, acceptis Principum ex Nurenberga literis, pro perantius ad illos perrexit. Cumque illuc peruenisset, obuios quidem extra portam habuit omnes fere Principes (nam vnus aut alter mala ualitudine retinebatur) Germaniae, simul cum ipso Imperatoris locum tenente, Archiduce Austriae Ferdinando. Verum ab illis benigne admonitus, urbem illam non cohabitauit, quo solent Legati Apostolici Cardinales, propter circumfusam plebem Lutheranam, quae assiduis concionibus à suis Praedicatoribus, concitabatur in odium & contemptum Papae toriusque Cleri. Ne igitur in summo honore despectui, risuique fieret per habitum solennem, & illi populo infuetum, communi habitu, quod per syluas & campos ierat, per mediam urbem vsque ad hospitium suum, cui nomen erat Aureae Crucis, inter conducentes Principes processit, sine Clero & sine praevia cruce. Clerus namque, qui occursum illi conuenerat in aede Diui Sebaldi, retentus est ibi clausis ualuis, ita ut ne videre quidem illum potuerit intrantem. Posteaquam datus ei fuerat Senatus & confessus Principum in Curia urbis, gemina ibi oratio habita est: Vna ab Episcopo Scarenfi, Ordinis minorum, Italo Potentia-

Duae orationes ad Principes.

no, viro disertissimo, qui in comitatu & familia Legati erat: Altera ab ipso Legato, qui summa grauitate, post captatam ex paterno Papæ erga Nationem Germanicam affectu, suoque in Germanos multiplici officio & obsequio, beneuolentiam, orabat Principes & Ordines Imperii, vt gliscenti Lutheranae factioni, quæ machinaretur non modo religioni & Sedi Apostolicæ, verum etiam vniuersæ Reipublicæ legibus bene constitutæ, vltimum exitum: fortiter obfisterent, serio contrairent, ac efficaciter Papæ Cesarisque sententias exequerentur. Se pro antiqua erga ipsos beneuolentia & diuturna cum Germanis familiaritate, præstitutum omnia pollicebatur, quicquid honeste à Sede Apostolica impetrari possit: maxime quantum ad Nationis grauamina spectaret, modo darent ipsi operam vt extincta hæresi Lutherana, crudelissimis Turcarum conatibus bellisque & irruptionibus potenter obuiari queat. Post paucos deinde dies, aduenerunt item à Rege Vngariæ & Bohemia Ludouico, cui nupta erat soror Cesaris Maria, Oratores, qui in publico Principum Leganque Apostolici consessu, eruditam quidem, sed flebilem ac supplicem habuere Orationem: qua lachrymabiliter orabant & obsecrabant Principes & Ordines Imperii, vt Regi Regnoque Vngariæ in extremo periculo constituto, contra Turcarum impressiones, opem ferrent. Quia Vngari diuturnis bellis fatigati & exhausti, non sufficerent amplius suis tantummodo

Tertia ad eosdem per Oratores. Regis Vngariæ.

viribus, tam potenti hosti resistere. Post habitas
orationes multa deliberatio Principum, variis
que tractatus, totum Quadragesimæ tempus
ibi desumpserunt. Tandem vero decretum est
communi Principum Statuumque Imperii con-
sensu, ut per intercessionem Cardinalis Legati
consentiente item Cæsare, summus Pontifex
quàm primum indicat liberum & Generale Con-
cilium in Germania celebrandum, per quod
dissensio Lutherana sopiatur, radicitusque tol-
latur: Interim vero, ut scire posset unusquisque,
quid agere aut credere debeat, alia indicerentur
Comitia, mox post festum S. Martini Spiræ ha-
benda, propter quæ, ut eo efficacius salubrius-
que in illis agi ac decerni posset, unusquisque
Principum ac Statuum Imperii, doctis in sua
ditione viris id curæ & negotii committeret: ut
ex Lutheri libris aliisque novis doctrinis, bonum
à malo seligerent, ne bonum cum malo pa-
riter supprimeretur, atque etiam gravamina
Germanicæ Nationis, quæ inferuntur ei tum à
Sede Romana, tum ab Ecclesiasticis Germaniæ
quàm diligentissime expendere, atque ad to-
lerabilem modum redigerent, Cunque instru-
ctio Cæsaris, quàm Oratori suo Ioanni Hannar-
do inter Secretarios suos supremo, ad principes
& Status perferendam tradiderat, instanter de-
posceret, ut Edictum Vuormaciensè, quod con-
sensu omnium communi promulgatum fuerat,
efficaciter demandaretur executioni, factisque
approbaretur, non solū verbis: Additum est in
Decreto Nurenbergenfi, ut omnes Principes

ac Status Imperii, Editum illud, quantum eis
 possibile sit, exequerentur, eique & obedirent
 & conformarent sese. Præterea de ope Regi Vn-
 garie contra Turcas ferenda, cum summa & i-
 neuitabilis posceret necessitas, vt Turcæ conati
 bus in tempore, & quàm primum potenti ma-
 nu resisteretur: decretum fuit, vt iuxta notulam
 contributionis generalis, vnusquisque Principū
 & Statuum, eum quoque articulum summa de
 liberatione expenderet, vt de eo pariter conclu-
 di ac efficaciter in proxime futuris Comitiiis
 Spiræ decerni possit. Dum vero Nurenbergæ
 consistèrent Principes & Status Imperii, grauis
 & periculosa facta est in Germania Nobilium
 coniuratio, autore, Francisco de Sicking-
 quem ad res nouas impellebant seditiosis sug-
 gestionibus Apostata, præsertim Oecolampa-
 dius & Bucerus, Monachi vxorati & excuculla-
 ti, vt sub Euangelii defensionis prætextu, Eccle-
 siasticorum principatus & bona occuparet. In di-
 xit itaque bellū Archiepiscopo Treuerēsi, sed ita
 vt mox post missas ad eū literas hostiles, armato
 exercitu subsequeretur atque vnū ex oppidis e-
 ius inuaderet, quo capto, protin⁹ ad mœnia Tre-
 ueris, ciuitatis Metropolitanæ, exercitū rectā du-
 xit & admouit. Et nisi Archiepiscopus ipse op-
 portune in ea tum vrbe fuisset, & sua industria
 (vt erat vir prudens, ac laborum tolerans)
 omnes illi aditus præclusisset, actum fuisset, nō
 modo de ciuitate illa: verum etiam de toto illo
 Archiepiscopatu: Immo de omnibus vt mul-

L. iij

*Coniuratio
 Nobilium per
 Franciscū de
 Sicking.*

*Obsidio.
 Treueris.*

torum erat metus) Episcopatus Collegiis
 & Monasteriis Germaniæ. Nam ex urbis illius
 direptione, totus eius exercitus citari potuisset
 ac mox innumera seditioforum turba, ad illius
 famæ odorem se illi coniunctura fuisset: haud
 minus, atque solent corui & vultures ad carna con-
 gregari cadavera. Cæterum ubi primus irruen-
 tentis impetus est fortiter ab Archiepiscopo
 pressus, additus est obsessis animus & propo-
 nandi alacritas, ut nulla deinceps obsiden-
 tibus esset spes urbis potiundæ. Intra paucos
 itaque dies, dum frustra obsideret urbem, &
 vicinorum Principum auxilia metueret Fran-
 ciscus, obsidionem soluit, exercitumque in glo-
 riosius dimisit, Archiepiscopus vero, cum factus
 iniisset cum Duce Bavarie Ludouico, Comite
 Palatino Rheni, Principe Electore, & cum Prin-
 ce Philippo Lantrauio Hassie, quorum uter-
 que non contemnendis pollebat viribus opibus
 que, & cæteris ad bellum necessariis rebus: ut ei
 vlcisceretur iniuriam opem illorum implorauit.
 Tres itaque principes isti, coniunctis in vnum
 viribus, primum profecti sunt per Francofordiam
 urbem Imperialem (quæ super Mogonum flu-
 uium pontem habet lapideum, operose constru-
 ctum) aduersus Hartmannum à Croneberg.
 Cuius munitissima arx, in edito colle sita, cum sub-
 iecto oppido eiusdem nominis, nempe Crone-
 berg, non multum ultra Germanicū militare v-
 num, à Francofordia distabat. Is enim Hartma-
 nnus, vir pulcher, fortisque & opibus florens,
 quum

*Oppressus bel-
 lo & arce sua
 exutus Hart-
 mannus à Cro-
 neberg.*

quum literis libellisque à Luthero illectus in se-
 ctam, sanguine item & familiaritate Fracisco cō
 iunctus, aduersus Archiepiscopū Treuerensem
 palam auxiliatus illi fuisset: dignus visus est, qui
 primus daret pœnas. Verum vbi vidit Principes
 illos magno cum apparatu belli, cum curribus
 & equitibus peditatuque, & magnis Bombardis
 aduentare, relicto in arce valido præsidio, clam
 aufugit. Principes igitur admotis machinis &
 Bombardis, cœperunt horribili fragore ferreos
 globos eiaculari è Bombardis magnis & oblon-
 gis, quibus validissime quatiebantur & muri
 & petræ: adeo, vt sonitus ille etiam Franco-
 fordix in ædibus civium exaudiretur. Obses-
 si autem, videntes se neque viribus resistere,
 nec vim fragoris & oppugnationis diu susti-
 nere posse, pacti vitam, tradiderunt arcem,
 qua tradita, incolumes dimissi sunt. Per eum er-
 go modum pulcherrima est exutus possessio-
 ne bonorum auctorum Hartmannus ille, quam
 Hassiæ Lantgravius in hodiernum usque diem
 obtinet. Cæterum iidem tres Principes im-
 petum belli coaucturi erant in Cardinalem
 & Archiepiscopum Mogontinum, non quod
 ille vllam bello causam per sese dedisset: sed
 quod Nobiles nonnulli, qui officiales & stipen-
 diarii eius erāt, Fraciscū adiuvissent cōtra Treue-
 rēsem. Ne tamē temere bellū ei inferri videret-
 ur, cōuentū est vtrinque, vt Fracofordix prius
 res per colloquiū discuteretur. In quo sane tra-
 ctatu, excusata quidē fuit etiā ab aduersariis ip-

*Tractatus de
 pace trium
 Principum.
 cū Cardinalis
 Moguntino.*

fiscus cardinalis persona, tanquã per sese innocens
ab omni culpa. Verũ inculpati fuerũt Nobiles
quot: vt pote Frobenus ab Hutten, Curie Archiepiscopi
piscopalis Præfectus. Casparus Lerchus Marchionis
calcus, & quidam alii. Quin etiam de Capitulo
Maioris Ecclesie Moguntinæ nonnulli Canonici
habebãtur suspecti, quod consilio & auxilio
Franciscum illum adiuuissent. Nisi igitur
Cardinalis & Archiepiscopus Moguntinus reos
illos dederet, trium Principum arbitrio puniendos,
fore dicebant, vt ei bellum inferretur. Dum
autem super ea re consultaret Cardinalis & Franciscus,
qui nondum profligatus, sed adhuc potens erat,
magna polliceretur auxilia. Quemadmodum & alii
Nobiles, atque etiam frater eius Germanus,
Dominus Ioachim, Marchio Brandenburgensis,
Princeps Elector &c. Qui omnes suadebant,
bellum potius suscipiendum esse, quã faciendum
iuxta voluntatem illorum trium Principum: ipse
Cardinalis, qui pacem maxime amabat, vt
humani sanguinis effusionem præcaueret,
maluit vel innocens pecuniaria pœna mulctari,
quam bello experiri fortunam. Conuentum est
igitur post varias interloquutiones, vt propter
damna, per Franciscum auxilatoresque eius
Treuerensium Archiepiscopo illata, Cardinalis
numeraret XXV. Milia aurcorum, Nobilesque
eius & veniam peterent de auxilio iam præstito,
& bona fide promitterent, se de cætero
nullũ Franciscum aduersus Treuerensium, consiliũ
auxiliumue præstituros. Quod

cum recusarent facere illi, relictis sunt arbitrio suo. Cæterum Cardinalis non poterat eos cõtra pacis pacta retinere apud se. Alii vero Principes habuerunt illos pro hostibus. Itaque Lantgravius Hassiæ in itinere, quo domum reuertebatur, vi occupavit arces & oppida Domini Frobeni ab Hutten, Equitis Aurati, Magistri Curia Moguntinensis: viri alioqui prudentissimi, ac magnæ tum autoritatis, tum opulentia: Qui postea in tumultu rusticorum, multa enituit virtute, ac bona sua recuperavit. Instabat autem iam hyems, quæ sua asperitate prohibebat, vel castra metari in campo, vel obsidere arces aut oppida. Tres itaque principes aduersus Franciscum confœderati, dimisso exercitu, domũ redierunt, vt primo Vere rursus in arma conuenirent. Fauerat gratiose Francisco princeps Elector, Pãlatus, Rheni, multis retro annis: Atque etiam interposuit se, velut sequestrum & arbitrum pacis, inter Archiepiscopum Treuerensem & Franciscum illum. Verum vbi vidit Franciscum æquas pacis condiciones recusare, suisque viribus auxiliisque nobilium confidere plus equo, relicto eo, cœpit adiutare partes Archiepiscopi. Cœpit igitur inde labare fortuna Francisci, qui ad eam vsque diẽ multis successibus bellicis clarus habebatur. Nam grauissima intulerat damna Hassiæ lantgrauio, dum puer esset ille, patre adhuc infans orbatus: & urbem Metensem obsidens, florentissimam ciuitatem ad dispendiosas pacis condiciones coegerat, multisque aliis formidabilis

Gesta Francisci de Sicking.

*Seditiosa scri-
pta Luth in
Principes.*

extiterat. De quo scripserat occulte ad Viti-
Huttenum suum Lutherus, se plus confidenter
erga illum gerere, maioremque in eo spem ha-
bere, quam habeat in villo sub cælo principe
Dolens ergo Lutherus Francisci aliorumque
Nobilium, qui maxime Evangelici dicebantur
casum: nactus ex Decreto Nurenbergensi can-
landi occasionem, furiosissimis cõuitiis in Prin-
cipes, vindictæ libidine, debacchatus est, Et ter-
adidit libellum Teuthonicum, cui hunc in scri-
tispcio dedit titulum. Duo Cæsarea mandata,
discordia & contraria ad Lutherum spectantia
Intus vero in libello præmisit Epistolam ad om-
nes Christianos Germaniæ, & eam vsque adeo
atrocem, vt in modum rabidi canis, irasci ac le-
haliter (si Deus permisisset) mordere videretur.
Postquam, ceu præfationem quandam, subiu-
xit Edictum Vuormaciense, cui mox adiunxit
Mandatum Nurenbergense, quod scriptum fu-
it ad Comites à Mansfelt. Ad cuius finem rursus
euomuit in Principes, quicquid in præfatio-
ne reliquum iræ suæ fecerat. Ait igitur in præ-
fatione. Hæc Duo Imperialia Mandata imprimi
curavi, ex magna compassione super nos misero-
ros Germanos, si forte Deus per hoc Principes
quosdam & alios tangere dignetur, vt palpate
ac sentire possint (nō enim opus est videre, porci
& asini videre possent) quam cæce ac obsti-
nate agant, Turpe quidē est, Cæsarem & prin-
cipes manifeste mendaciis niti: at turpius est, si-
os simul ac semel contraria ædere mandata, si-
cut

*Luth. contra
duo Mandata
Imperialia.*

cut hic vides, vbi præcipitur, vt mecū agatur iuxta Edictum Vuormacienſe: contrarium nihilo minus mandatū recipiatur, vt in futuro Conuētu Spirenſi primum tractetur, quidnam boni & mali ſit in doctrina mea. Hos certe oportet eſſe ebrios ac vaſanos Principes. Et infra. Boni principes (inquit) & domini, uos nimium feſtinatis mecum, homine paupere & vnico, ad mortem: & vbi hoc factum fuerit, iam viciftis. Si autem haberetis aures, quæ audirent, aliquid rari vobis dicturus eſſem. Quid ſi Lutheri vita apud Deū tanti æſtinetur, vt niſi viueret, nullus veſtrum vitæ aut domini ſui certus foret, cuiusquo mors omnium veſtrum calamitas fieret? non iocandū eſt cum Deo. Pergite modo alacriter, occidite & exurite, ego non cedam, ſi Deus vult: hic ſum & vos perquam amice rogo, cum occideritis ne me ſuſcitetis iterum, ac denuo occidatis. Deus dedit mihi, vt video, negotium non cum rationalibus hominibus, ſed Germanicæ beſtiæ debent me occidere, ſi dignus ſim, perinde ac ſi lupi aut porci me dilaniarēt. Item. Et ſi occiderint me talem facturi ſunt necem, quam nec ipſi, nec filii eorum, ſuperare poterūt. De quo eos mallet præmonitos, & certe eis non opto, ſed nihil prædeſt. Deus exæcauit & obſtinavit eos. Et ruruſus. Vere vere præ manibus eſt infortuniū quoddam, & ira Dei inualeſcit, quam vos non effugietis, ſi ſic perrexeritis. Quid vultis boni Domini? Deus vobis nimis prudens eſt, ſtatim effecerit vos ſtultos. Nimis item potens eſt, ſtatim

tim

*Constituta in
Principes.*

*Constitutum in
Caesarem.*

tim vos interfecerit. Pars vna eius Dicitur
dicitur. Deposuit potentes de sede. Hoc
vobis nunc dictum sit, boni domini, si nos
attenderitis. Hæc ille in sua præfatione. In
peroratione vero adhuc vehementius sedi-
tiosusque in illos inuectus est. 'In fine (inquit)
oro omnes pios Christianos, vt dignetur simi-
precarî Deum pro eiusmodi miseris & excæca-
tis Principibus, quibus nos Deus tribulauit in
magna procul dubio ira: Ne sequamur eos, ad
proficiscendum aut ad contribuendum contra
Turcas. Quandoquidem Turca decies & pro-
dentior & probior est principibus nostris, Quid
huiusmodi fatuis contra Turcam prospere suc-
cedat, qui Deum tam alte tentant & blasphemant?
Hec enim vides, vt miser mortalis vermius
seu tarmiorum sacculus, Imperator, qui vitæ suæ
nec vno ictu oculi certus est, impudenter se iac-
titat verum & supremum Catholicæ fidei de-
fensorem. Et infra. De his cõqueror ex imo cor-
de cunctis probis Christianis, vt mecum com-
miserentur super eiusmodi stolidos, fatuos, in-
sanos, furiosos & amentes Moriones. Aliquis de-
cies potius mortuus esse deberet, quã tales blas-
phemias & contumelias Diuinæ Maiestatis at-
dire. Immo promeritum est præmiũ, quod per-
sequuntur verbum Dei: ideo debent sic palpa-
bili cæcitate puniri ac impingere. Deus nos ab
ipsis liberet, aliosque nobis ex gratia det Regen-
tes Amen. Hæc est irati Lutheri conclusio. Lu-
theranis autem ciuitatibus non adeo displicebat

*Decretum con-
stitutum Luth-
therarum spe-
ra.*

Nurenbergense Decretum . Nam cum multos haberent Concionatores disertos, linguarūque peritos, sperabant, vbi res in examen deduceretur, eos scripturis præualituros esse . Mense igitur Iulio congregati Spiræ Oratores imperialium ciuitatum, quorum magna pars Lutheranae erat sectæ: Decretum illum explanando, sic inter sese decreuerunt, vt liberæ ac imperiales ciuitates: et præsertim, quæ apud se haberent sacre scripturæ honestas, doctas, expertas ac intelligentes personas, ipsis summa diligentia committant, vt super punctis & articulis, nostram sanctam fidem Christianam tangentibus: & iis præcipue, qui summe ad malum intellectu disputabiles sunt: fideliter ac cum diligentia confidentes debite perpendant, suamque consultationem in scriptis offerant Senatui, qui eam suis Oratoribus ad futurum conuentum Imperialem destinãdis tradat, vbi omnibus oim ciuitatū cõsultationibus in vnum collatis, vna ex omnibus cõmunis fiat consultatio, qua ibi vtatur. Hinc operosa scripturientium Apostatarū diligentia, suas in vrbibus passim iactabat lucubrationes, per quas vincēdi esset Papistæ indocti. Interim tamē & Principes, iuxta Decreti tenorem, suis Theologis præcipiebāt, vt Luthericos libros diligēter examinerēt. Hinc illi Quingēti articuli, quos I. Cochleus ex 36. sermonib. Lutheri excerptos cõfutaui, vt breui opusculo illo Principib. indicaret, quãta foret dãnabiliū articulorū sylua, si ex omnib. Lutheri scriptis, rigido examine, ia-

vnun volumen colligi deberent : Cum tanto numerus eorum , ex paucis breuibusque & popularibus sermonibus collectus sit , & iuste probatus . At vero Imperator CAROLVS , in Hispaniis tunc degens , vbi accepisset Decretum Nurenbergensis exemplar, suoque consilio prudentissimo cuncta mature ac diligenter expendisset : mox rescripsit Principibus & Statibus Imperii epistolam , bene quidem longam : sed multo acerrimam , grauitatisque & auctoritatis plenissimam . Qua non modo Decreti formam reprobauit & reiecit , verum etiam conuentum Spiritę habendum , modumque tractandi , seuerissime ihibuit . Sic enim inter cetera ibi ait . Cũque nos in proximis Vuormacię habitis Comitibus , in Principum Electorum aliorumque Principum , & omnium Ordinũ sacri Romani Imperii , generali cõgregatione , vnanimi illorum consilio , scitu et consensu , Lutheranam doctrinam ac hallucinationem , velut hæreticam , malignam ac venenosam , sub magnis grauibuscque multis & pœnis , publice denunciari ac interdici , omnesque præterea scripturas librosque Luthericos , posteaquam à Sanctitate Apostolica iure ac ordine Christiano legitime reprobati ac damnati fuissent , deleri atque comburi curauimus : Vos & cõmunes Status in nouissimis Nurenbergæ actis Comitibus , solum propter iniuriosos & conuitiosos Lutheri libellos , indecorasque Impressiones & picturas , ordinationem proposuistis atque dedistis , eam vnicuique , quã

Epistola Caroli impe. ad Principes cõtra Decretũ Nurenbergense.

tum ei obseruare possibile sit, imposuistis: Quasi nos in prioribus nostris Mandatis & Edictis aliquid noui, onerosi, aut iniqui proposuerimus, & non facilius æquiusque foret, in prioribus antiquis, laudabilibus Catholicisque ritibus & ordinationibus permanere, quàm ita alienos ac inauditos abusus acceptare ac tenere. Et infra. Quod autem vos & Status pariter, tanquam pro vobis ipsis proposuistis, ac decreuistis ad proxime futurum diem S. Martini, in nostra & imperij vrbe Spira, generalem ac vniuersalem Germanicæ Nationis cõuentum celebrare, atque in eo uias, media, & ordinationes considerare ac proponere, qualiter, quibusque modis & formis, cum cultu diuino, aliisque Ecclesiasticis officiis & Ordinationibus, constitutionibusque & cõsuetudinibus agendum seruandumque sit, vsque ad futurum generale Cõcilium: Vt interea periti sacrarum literarum, aliæque eruditæ personæ, quicquid fidei non consonum, sed contrarium videatur, in scriptis compræhendant, dubiaque & alia pro viribus determinent. Talia nos neque possumus neque volumus vlllo pacto vel admittere vel permittere, Sed sicut nos, tanquã defensorem ac Protectorem Sedis Apostolicæ, in primis decet ac conuenit, maxime præcauere, ne Dei omnipotentis ac sanctitatis Apostolicæ iram & indignationem per hoc in nos concitemus. Quanta enim iniuria, contumeliæque & dedecus sanctæ, diuinæ ac Catholicæ Ecclesiæ

*Inhibitiõ Dis
t. & Spirensis.*

M

irrogaretur, si pius Dei timor & obedientia modo læderetur ac minueretur, vt Germanica Natio sola, quæ hactenus timoratisima iudicata est: quæ & Catholica Ecclesiæ mandata constitutionesque obedienter continue obseruauit, tale quid præsumeret ac moliretur, quod omnes alij Principes Christiani, simul cum ipso Papa, neque incipere neque intendere audent: vt diuinas ac laudabiles Catholicas ordinationes, consuetudines, constitutiones ac ritus, qui tot annis hactenus in tota Christianitate, in solatium omnium fidelium animarum & hominum, perfecte ac sine contradictione obseruati sunt, reiceret ac aboleret: A quibus sane nullus vnquam recessit, quem iustum Dei iudicium ob hoc nõ grauitè punierit. Quamuis inhumanus & impius Lutherus illis præsummat solus obistere, ac dulci suo veneno, quantum queat, inficere, atque in anima & corpore perdere mortales, seque per suam astutam malignitiam coram hominibus magnum & conspicuum reddere. Et rursus. Cum igitur nos (inquit) ex supra memoratis aliisque bene fundatis rationibus, eiusmodi vestram & communium Statuum intentionem, actionemque velut iniquam cognoscamus, comperiamusque, nisi id in tempore præueniremus ac prospiceremus, quantum damni, abusionum, turbationum, seditionumque in vniuersa Christianitate, præsertim vero in Germanica Natione, inde sequi possit: petimus à vobis, & iniungimus vobis, sub iura-

*Grauisima
prohibitio.*

iuramento, quo vos nobis ac sacro imperio estis obstricti, & sub vitando crimine læsæ Maiestatis: sub nostro & imperij Banno ac Rebano: sub priuatione item ac destitutione omnium gratiarum ac privilegiarum, quæ ab Antecessoribus nostris Romanis Imperatoribus ac Regibus, à nobis quoque & sacro imperio obtinuistis: Ad hæc, sub pœnis, in nostro Imperiali Edicto propter hoc Vuormaciæ edito, contentis: Ex imperiali potestate serio mādantes, vt vos ab illo nostro Mandato & Edicto nulla via aut forma discedatis, nihilq; contra illud agatis aut faciatis, sed illud, quantum possibile ad vos spectat & attinet, omnino ac simpliciter obseruetis & exequamini: Præsertim vero in prædicta Statutum intentione, de Concilio aliisque disputationibus, declarationibus & interpretationibus, quæ Catholicam fidem concernunt, nequid vlllo pacto, absq; Apostolicæ Sanctitatis nostræq; aut Generalis Concilij autoritate, ordinatione ac admissione, attentetis, agatis, aut peragatis: sed id totum in proximum generale Concilium, quod sanctissimi Patris nostri Papæ autoritate & consensu, vt dictum est supra, indici debet ac indicetur, differatis, atque in his omnibus vos exhibeatis obediens: Quemadmodum iuxta conscientiam obligationemque vestram, Deo Omnipotenti, Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, Apostolicæ Sanctitati & nobis tanquam vestris, à diuina prouidètia præordinatis, Superioribus capitibusq; facere tenemini, & quam clarum vo-

*Dieta parti-
cularis Rati-
sponæ.*

bis est, nostram & Imperij grauem indignationem ac supradictas multas & pœnas ciuitate Hæc serio dicta volumus. Data in vrbe nostris Burgis in Castilia. XV. Die Iulij, Anno & XXIIII. Imperij nostri Romani Sexto. Hæc Cæsar Teuthonice. Cum autem dissolutus Conuentu Imperiali Nurebergæ, Legatus Apostolicus ob securitatem cum Sereniss. Principe & infante Hispaniæ, Austriæ Archiduce & FERDINANDO, fratre & locum tenente Cæsaris, inde abiisset Sturgardiam, ibi ambo communicatis consiliis particularem quorundam Principum Conuentum Ratisponæ celebrandum instituerunt ad certum diem, nempe Natalem Ioannis Baptistæ. Conuenerunt itaque illuc die præfixo: personaliter quidem Cardinalis Campegius, Legatus de Latere, cum Archiduce & locum tenente prædicto. Item Mathæus Cardinalis & Archiepiscopus Staltzburgeris, Duces vtriusque Bauariæ Illustriss. Principes, Vuilhelmus & Ludouicus: Bernardus Episcopus Tridentinus, Ioannes Administrator Ecclesiæ Ratisponensis: Natalibus Palatinus Rheni, & Dux Bauariæ. Per Oratores vero & Consiliarios suos, pleno mandato instructos, comparuerunt hi Episcopi. Vuigandus Bambergensis, Georgius Spirensis, Vuilhelmus Argentinensis, Christophorus Augustensis, Hugo Constantiensis, Christophorus Basiliensis, Philippus Frisingensis, Sebastianus Brixinensis, & Ernestus Administrator Parauiensis, supra-

prædictorum Ducum, Vuilhelmi & Ludouici
fratres Germanus. Hi sane omnes pio fidei Ca-
tholicæ zelo accensi, vt Lutheranæ factioni ef-
ficiacius resistere possint, vltro nea confœdera-
tione sese constrinxerunt atque etiam corrobo-
rauerunt. Antequam igitur acre illud Cæsaris
Rescriptum in Germaniam venisset, immo &
antequam factum fuisset, Principes isti vltro cõ-
cluserunt ac decreuerunt, ante omnia, vt Cæsa-
ris Edicto Vuormaciensi obediretur. Deinde, vt
Euangelium interpretaretur iuxta eorum, qui
ab Ecclesia probati & recepti sunt, expositione
patrum: Vt concionari nemini liceat in Eccle-
sia, nisi ei qui ab Ordinario loci, aut eius Vica-
rio seu Officiali, examinatus prius sit & admis-
sus: Vt in sacratissima Missa sacramentorum-
que administratione, & vniuersaliter in Catho-
licæ Ecclesiæ Cæremoniis, Ieiuniis, Orationi-
bus, oblationibus, cæterisque ritibus antiquis,
nihil immutetur: Vt sacerdotum Monastico-
rumque illicita coniugia prohibeantur & pu-
niantur, Vt Typographi nihil excudant, nisi rite
prius examinatum ac probatum. Atque inter al-
ia multa, insigni prouidentia & seueritate con-
stituerunt, vt filij subditorum suorum, qui Vuit-
tenbergæ literis operam darent, intra tres Mē-
ses inde auocarentur, & studendi gratia illuc nõ
redirent, sub pœna amissionis omnium benefi-
ciorum & hæreditatum: Nec ad ullum deinceps
beneficium Ecclesiasticum, in terris suis
vllum Vuittenbergæ Studentem admitterent,

M iij

*Decretū Ra-
tisponense Ca-
tholicum.*

neque in Gymnasiis suis ulli lectioni præficerent. Item, Ne quis Lutheranum, quem aliqui eorum ob excessus & demerita, proscripserint, in terra sua recipiat: sed proscripserit, ab uno, ab omnibus habeatur proscripserit. Denique; ut si quis eorum ista ullam à subditis suis rebellionem aut seditionem pateretur, reliqui ei forent auxilio & consilio. Legatus præterea Apostolicus, cum intelligeret Laicorum animos grauius offensus improbis Clericorum abusibus & perditis moribus, hæresimque; Lutheranam non paruum inde habuisse occasionem: egit cum Principibus illis, ut ex Consiliariis suis delectu quodam deputarent viros expertos, qui articulatim cognoscerent excessus & defectus, scandala item & abusus Clericorum Germaniæ. Ipse quoque; ex suis in eum delectum deputauit Ioannem Cochlaeum, quo & interprete utebatur in iis, quæ Germanice proponebantur. Insignem itaque ex oblati per Delectum articulis, fecit ac promulgauit Constitutionem, qua remoueret abusus, vitamque reformaret Clericorum, quam & reliqui Principes gratam ratamque; habuere. Dux in super Saxonie Georgius, Princeps per omnia Catholicus, cum accepisset Mandatum Cæsaris signatum, simul cum Edicto Vuormaciensi, publicauit utrunque per omnem ditionem suam: seuerissime præcipiens cunctis subditis suis, ut Cæsaris Edicto & Mandato in omnibus punctis & articulis parerent, atque; etiam a seuerissime comminans, se omnem ibi transgressionem

Constitutio Legati, pro reformatione Cleri

Edictum ducis Saxonie Georgii

tionem vlturum esse. Est enim Princeps, non modo pius & religiosus, verumetiam Cæsaris & amantissimus pariter & observantissimus, Exemplo gloriosæ memoriæ Patris sui, Ducis Saxoniæ ALBERTI, quo non alias fuit Maximiliano Cæsari, huius Cæsaris auo, in bellis aut vtilior aut fidelior: maxime in prima illius iuuenta, quando filio suo vnigenito, Principi Philippo, Imperatoris nostri parenti, adhuc paruulo armis recuperaret prouincias auitas, quas Francorû Rex, mortuo clarissimo ac bellicossimo Principe CAROLO, Duce Burgundiæ, materno eius auo, Cæsarisque nostri Proauo, inique occupauerat: priusquã nuptias cum filia eius vnica, MARIA celebrasset Maximilianus ille, Friderici III. Imp. filius. Cæterum soluto Conuentu Ratisponensi, frater Cæsaris, Princeps Ferdinandus, & Legatus Apostolicus, per Danubium secundo flumine descenderunt inde in Austriam. Viennæ aliquandiu residentes, vbi Princeps longe vlti iuueniles annos maturus & seuerus, disertus item & ingeniosus, fratris sui, Cæsaris, Edictum quàm animosissimæ est exequurus: In duobus præsertim hæreticis, Iacobo Peregriño, presbytero Pataniensis Diocesis, & Casparo Taubero, & Viennensi: Quorum vtrunque de hæresi Lutherana suspectum, conuictum & confessum, ac legitimo iuris processu condemnatum, per viros eruditos, tum Theologos tum Iurecôsultos, ad reuoca-

Dux Saxoniæ Albertus.

Executio Edicti in hæreticos Viennæ.

tionem & pœnitentiam clementer induxit. Vero
vero civis ille in hæresim, quam publice abijun-
uerat, recidisset, vltimo affectus est supplicio.
His enim verbis reuocationem suam ipse Teu-
thonice concluderat.

*Reuocatio
Caspari Tauberi.*

Cum igitur ego, Casparus Tauber, aliquos
libros à damnato hæretico Martino Luthe-
ræditos, contra Imperiale Edictum, & contra
Clemētissimum Principis mei Domini Ferdinandi
mandatum retinuerim, atque etiam prop-
rios ipse tractatus perscripserim, & in iisce
multas iniurias & scandala, multiplicesque hæ-
reses & errores damnatos complexus fuerim.
Quibus & ego & alij Christi fideles, sub Euan-
gelij colore, ab omni obedientia, tum diuina tum
alia, ad omnis generis mala & temeritates, cō-
tra Deum animarumque nostrarum salutem se-
ducti fuimus: voueo & promitto, me de cætero,
quoad vixero, eiusmodi damnatos libros, seu
magnos seu paruos, nunquam lecturum aut re-
tenturum, nec supradictos errores, omnesque
damnatas hæreses prædicaturum, disseminatu-
rum, defensurum aut asserturum esse. Si vero i-
ta transgressus fuero, tunc iuxta formam iuris,
ego à sæculari potestate, tanquam cōuictus hæ-
reticus, puniar. Hoc totum confiteor in conspe-
ctu Ecclesiæ his literis, quas ego manu propria
subscripsi. Lutherus autem, vt alia quoque ra-
tionem plebem & sibi cōciliaret, & Principibus
inensam redderet, scripsit Teuthonice libel-
lū, De negociatione & vsura. In quo sæpe, per-
multa

*Luth. contra
Mercatores.*

nicum, Cui iste erat titulus. Factum quoddam
 quomodo Deus quandam honestam Monialē
 eripuit: Cum epistola quadam M. Lutheri ad
 Comites à Mansfelt. Contigerat sane in oppi-
 do illorum Comitum, cui nomen est Iselebē, vbi
 admodum insigne erat sacrarum virginū Mo-
 nasterium, vt quædam Florentina, Lutherico
 fermento infecta, respiceret retro in mūdum,
 diceretq; occulte vni ex cognatis suis, se nolle
 diutius in Monasterio degere: quia status ille
 naturæ conditionique suæ contrarius esset. Illa
 rem ad Abbatissam detulit: Abbatissa vero mul-
 tis admonitionibus eam erudiens, cū nihil pro-
 ficeret, posuit eam captiuam. Cum vero altera,
 quæ captivæ curam agebat, semel ianua clau-
 dendæ oblita fuisset, Florentina clam se pro-
 puit è Monasterio, atque ad Lutherum confu-
 git. Cum autem Abbatissa & verbis & literis
 quereretur illam esse perituram, profugamque
 ac voti fracti ream; Lutherus ædidit libellū, quo
 probaret maximum fuisse miraculum Dei, per
 quod illa esset ex inferno erepta. Hæc sane sunt
 eius verba, in Epistola præliminari ad Comi-
 tes, sub quibus & ipse natus erat. Non dubito
 (inquit) incredulos, vbi de hac Florentina au-
 dierint, eam mirabiliter à Deo ereptam esse ex
 faucibus Diaboli: Quosdam, qui Monialiū sta-
 tum existimant bonum, dicturos esse, Diabolus
 iuuit eam, vt exiret: Alios, qui nec Deum, nec
 Diabolū multifaciunt, dicturos esse, Ecce, nū-
 quid miraculum est, vt Monialis aliqua excur-
 rat

*Isebens patria
Luth.*

*Miraculum
Luthericum,
si Monialis
excurrat.*

rat è Monasterio? Ita euenire oportet. Quando autem tumultuans quispiam spiritus peregrinationem aliquam institueret, faceretq; vnum ex miraculis, de quibus Paulus ait 2. Theff. 2. Homo peccati per falsa signa & prodigia veniet. Aut quando Diabolus sinceret se cruciari aqua benedicta, & fingeret se in ea magnam patriangustiam: Quemadmodum nuper hoc anno quodam in loco factum est: hoc oporteret esse miraculum Dei. Nos autem, qui Euangelium iam scimus, & veritatē agnoscimus gratia Dei: neq; debemus, neq; audemus eiusmodi miracula, quæ ad confirmandum Euangelium fiunt, illudq; promouent, sic dimittere. Et infra.

Quid facitis (inquit) vos Principes & Do-
mini, vt homines ad Deum compellatis absque
eorum voluntate; tamen hoc non est vestri vel
officij vel potestatis ad faciendum. Ad exter-
nam probitatem compellere debetis: Sinite vo-
ta esse, Sinite præcepta præcepta esse: Atta-
men Deus ea non vult, nisi voluntariè & cum
iocunditate obseruentur. Ipse dicit, Nemo ve-
nit ad me, nisi pater meus traxerit eum. Nonne
hoc satis clarum est, Bone Deus: Partem trahere
oportet, & homo vult compellere. Quod
Deus non conatur, id miser vermis vult conari,
idque per quendam aliū inuitum facere, quod
ipsemet facere non potest. Non vultis cogi ad
Euāgelium nostrū, quare ergo nos compellitis.
ad vestrum? Cam in super omnes scholę, tū vni-
uersales tum particulares, vt vocantur, per Lu-

*In Principes
pro refugis.*

*Sacra scriptu-
ra, Canonesq;
& leges iubet
seruare vota,
Quis est Lu-
therus, vt pro-
hibeat?*

*Solitudo in
scholis.*

theri Euangelium in Germania euacuarentur, ac fœda imminutione & solitudine sua ingens ubique in urbibus dedecus parerent: male audire cœperunt ob id Lutherani: Quorum nōnulli eò dementiæ prolapsi fuerant, vt vellent solum Hebraica Germanicâque lingua vtedum esse, eliminatis Græcis & Latinis. Quidam vero & illas contemnerent, afflatum sancti spiritus sibi arrogantes: Lutherus, vt eam inuidiam à se suisque in Vniuersitates & in Monachos retruderet, scripsit Teuthonice libellum generaliter ad omnes Senatores, omnium Ciuitatū Germaniæ, pro erigendis scholis Christianis. In quo sane libello mox à principio multis laudibus iactitat suos conatus suamque doctrinā ubique præualere & increfcere, inuitis & frustra repugnantibus Tyrannis, vt omnes intelligant Dei opus esse, non Lutheri. Inter cætera enim multa vanæ gloriæ verba, sic ait. Sim ego qualiscunque, vere tamen coram Deo cum vera conscientia gloriari possum, quod in hoc non quæ mea sunt quæro, quæ tacendo possem multo melius acquirere: sed ex corde fideliter intendo & vestrum & totius Germaniæ bonū: In quod me destinavit Deus, siue credat siue nō credat quisquis velit, idque charitati vestræ libere ac cōfidēter dixerim. Quisquis obedierit mihi, is procul dubio nō mihi, sed Christo obediet. Er qui mihi non obedierit, is non me, sed Christum contemnit. Ego enim scio vtique & certus sum, quid & quorsum ego loquor aut doceo.

Iactantia Lutheri de seipso

ceo. Vnusquisq; itē bene per se sentiet, si doctrinam meam recte voluerit intueri. Et infra. Nōne prae oculis est (inquit) quod nunc intra triennium sic institui potest puer quispiā, vt in XV. aut XVIII. ætatis suæ anno plus sciat, quam hæctenus omnes Vniuersitates & omnia Monasteria sciuerunt? Immo quid didicerunt hæctenus in publicis Gymnasiis & Cœnobiis, quam vt fierent asini, stipites & trunci? Quispiam XX. aut XL. annis studuit, & tamen nec Latine nec Teuthonice loqui sciuit, vt taceam turpem ac sceleratam vitam, in qua nobilis iuuentus tam miserabiliter perdita est. Verum quidem, est antequam velim Vniuersitates & Monasteria permanere, sicut hæctenus fuerūt, vt nō alius modus docendi ac viuendi pro iuuentute acceptaretur: mallet omni puerum esse mutum, ac nihil vnquam discere. Seria enim intentio precatioque ac petitio mea est, vt hæc Asinorū stabula, ac dæmonum Gymnasia, vel in abyssum demergantur, vel in Christianas scholas commutentur. Et post pauca. Inspiciamus (inquit) priorem miseriam nostram & tenebras, in quibus fuimus. Arbitror Germaniam nunquam antea tantum de verbo Dei audiisse, quantum nunc. Certe in historiis nullum de hoc reperitur vestigium. Quod si illud sic sine gratia & honore transire sinimus, verendum est, ne adhuc horrediores tenebras plagasque patiamur. Chari Teuthones, emite, dum præforibus sunt nundinæ: Colligite, dum lucidum est cœlum &

*Calumnia in
Vniuersitates*

*Iactantia de
verbo dei, ver-
bum Dei non
reuertitur va-
cui. Esai. 55.
Verbū Luth-
ri omnem fru-
ctum bonum
euaquat.*

*Iactantia de
spiritu.*

aura serena: Utimini gratia & verbo Dei, dum
adest. Hoc enim scire deberis, verbum gratiam
que Dei esse imbrem transitorium, qui non re-
uertitur, vbi semel fuit. Neque nos (inquit) im-
pedire debet, quod aliqui gloriantur de spiritu,
& scripturas parui faciunt. Aliqui etiam, vt fra-
tres Vualdenfes, linguas non existimant viles.
Sed bone amice, spiritus huc spiritus illuc, Ego
quoque fui in spiritu, atque etiam vidi spiritus
(si omnino de propriis gloriandum est) forte
plus quam illi ipsi adhuc intra annum videbunt,
quantuncunq; etiam gloriantur. Et spiritus
meus etiam in aliquo se ostendit, cum tamen
spiritus eorum in angulo sit tacitus, & non mul-
to plus faciat, quam vt gloriam suam iactitet.
Eadem de re ad Rigenses quoque Liouoniae po-
pulos scripsit, grauissime conquestus de Ger-
manorum socordia, quod non dent iusta no-
ue sue doctrinae praedicatoribus stipendia,
qui antea Papistis tam larga & ampla dede-
runt perniciose doctrinae salaria. Nunc vero,
quando Deus nobis mittit, bonos fidosque &
doctos homines, qui ad disciplinam castita-
temque & verbo & opere promouent, & per
diuinum coniugium fornicationem minuunt.
Ad haec, omni studio nobis & in corpore & in
anima seruiunt, veramque nobis ad caelum
viam demonstrant, illos relinquimus: & quos
omnibus impensis a finibus mundi adducere
deberemus, eos tractamus in eum fere mo-
dum, quo diues homo pauperem Lazarum tra-
ctabat.

*Querela de
paruis stipen-
diis.*

Et abbat. Vbi vero accepisset, Henricum Sud-
 phanum, Apostatā Ordinis Augustiniani: qui *Henrici Sud-
 phani Apo-
 state exitus.*
 quondam in Cœnobio sui Ordinis Antuerpiæ
 Prior fuerat, & ad Bremenses propter relapsum
 & perfidiam profugus venerat: à Diedmaris (a-
 lij Thietmarfos vocant) Daniæ vicinis populis
 exultum esse, Lamentabilem scripsit Epistolam
 ad Bremenses, qui ab illo peruersi, à suo in fide
 & religione deficiebant Archiepiscopo, & to-
 to ciuitatis suæ Clero. Historiam vero in hæc
 verba exorsus est.

Anno Domini M.D. XXII. Henricus Sud-
 phanus Bremam venit, non vt ibi concionato- *Vera Histo-
 ria de illo
 Henrico.*
 rem ageret: sed quod in animo habebat Vuit-
 tenbergam proficisci, tanquam Antuerpiæ à
 Tyrannis propter Euangelium expulsus &c.

Sed tam vere descripsit eam passionem Lu-
 therus, quam vere ille beatus Martyr est: homo
 Apostata, vir inutilis, immo perniciosus, qui
 ore peruerso gradens, omni tempore iurgia se-
 minabat, inter Laicos & Clericos: primum An-
 tuerpiæ, Deinde Bremæ, nouissime Meldorpiæ
 apud Thietmarfos, vbi tandem voti fracti, per-
 fidiaque & periurij sui pœnas iusto Dei iudi-
 cio dedit. Antuerpiæ enim propter hæresim
 Lutheranam compræhensus, eam publice &
 reuocauerat & abiurauerat, ac paulo post re-
 lapsus, vltimo afficiendus erat supplicio, nisi
 effracto carcere aufugisset. Nam & reliquos
 Cœnobij sui fratres ira infecerat Lutherico
 fermento, vt nulla esset remedij spes:

Vnde & solo æquatum esse ferunt totum illud
Monasterium.

Acta & Scripta Martini Lutheri, Anno
Domini. M. D. XXV.

*Dissidiū in-
ter Luth. &
Carolstadiū.*

FRUPERAT iam in apertas inimicitias dil-
simulata æmulatio inter Lutherum &
Carolstadium: Quorum hic aliquid, il-
le totum esse volebat, vterque vanæ glorię cui-
pidus ex æquo. Præstabat ingenio, faciūdia, sty-
loque Lutherus: Carolstadius rude ingenium
suum, velut cotem duram, multo studio atque
labore sic excoluerat, vt Luthero ipsi semper vi-
sus sit magnus & eruditus Theologus, ante-
quam in quibusdā aduersari cœpisset. Etenim
tantus apud Vuitenbergenses erat, priusquam
aduersaretur, vt vetitas & sacrilegas nuptias e-
ius summo studio ac maxima celebritate pro-
mouerint ac decorauerint. De quibus & pro-
prium confingebant Missam, quam & in lucem
ædere non sunt veriti, Cuius sane introitus sic
habet.

*Missæ pro-
pria de nu-
ptiis Carol-
stadij.*

Dixit Dominus Deus, non est bonum, ho-
minem esse solum: faciamus ei adiutorium, si-
mile sui.

Versus.

Adhærebit homo vxori suæ, & erunt duo
in carne vna.

Oratio vero seu Collecta sic.

Deus qui post tam lōgam & impiam sacer-
dotum